

There's no business like show business: roofvogels als volksvermaak

Peer Busink

Komt dat zien, komt dat zien... U bent het vast ook wel tegengekomen, wanneer u in het afgelopen voorjaar in uw gratis streekkrantje de rubriek voor het aanstaande weekprogramma hebt bekeken. Overal in het land vinden roofvogelshows plaats. Roofvogels zijn in! En dat vooral in het voorjaar.

Deze shows worden niet alleen gecontracteerd door plaatselijke feestcommissies voor de steeds weer terugkerende jaarmarkt. Ook IVN's, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten blijken van deze mogelijkheid steeds meer gebruik te maken. De aankondiging gaat vaak samen met een bijbehorende foto waarop een valkenier staat met op zijn arm de één of andere vleugeluitslaande arend. Driekwart van de foto bestaat uit een vervaarlijk uitzierende roofvogel. Dat moet wel opvallen! Altijd staat er bij, dat het een fascinerend en spectaculair schouwspel is, dat men vooral niet mag missen. Ook staat er steevast bij dat het een zeer *educatieve* attractie is om de roofvogels van dichtbij te kunnen bekijken en van zeer nabij te kunnen zien hoe ze hun prooi vangen. Zelfs kan men een foto maken van zoon- of dochterlief met een levensgrote oehoe op de arm. Dit is echter niet altijd kosteloos, heb ik begrepen, want er zijn al valkeniers die er een tientje voor vragen.

De opperstalmeester spreekt

In het afgelopen voorjaar heb ik twee van deze shows bezocht. De trend is mijns inziens als volgt. De shows worden begeleid door een welbespraakte valkenier in een goed verzorgde valkeniers-outfit die middels een draadloze microfoon en via speakers een goed klinkend verhaal ten gehore brengt. Meestal aan enkele honderden toeschouwers. De leader blijkt ook steeds meer geassisteerd te worden door goed uitzierende dames in beige valkenierstenue. De artiesten waar het om gaat, zijn de roofvogels. Alleen exoten blijken voor zulke shows favoriet te zijn, zoals Sakers, Lanners, Slechtvalken, Luggers en bastaardproducten zoals een Saker x Slechtvalk. Deze grote valkensoorten moeten van heel hoog een spectaculaire duikvlucht maken op de loer en dat natuurlijk zo dicht mogelijk boven de hoofden van het ooooh-roepende publiek. Applaus volgt. Na drie of vier duikvluchten gooit de valkenier de loer in de hoogte, de vogel grijpt de loer en daarmee het vastgeknoopte stukje vlees als beloning. Pats. Pavlov. De vogel die op de grond net is begonnen te eten, wordt door de valkenier afgeleid met een veel groter stukje vlees. Supranormale prikkel. Vervolgens wordt de vogel behendig met de ene hand, met behulp van de leertjes aan zijn poten, op de andere hand gezet en afgevoerd.

De klant is koning

De volgende artiest wordt gepresenteerd. Een Amerikaanse woestijnbuiserd. The show must go on. "Aan de grootte kun je zien dat het een vrouwtje is", zegt de valkenier. Haar act bestaat uit het grijpen van een dood ééndagskuikentje. En niet zo maar. Een welgevormde blonde assistente in modieuze valkenierskledij sleept dit dode kuikentje op een tiental meter afstand aan een touwtje achter zich aan door het gras. Pats. Er bovenop. Sleutelprikkel. Applaus volgt voor de artiest. Net toen ze begon te hakken op het kuikentje werd ze behendig afgeleid en tegelijkertijd op de handschoen gezet. Vervolgens werd ze afgevoerd naar haar zitbeugel. Haar act zat er weer op voor deze dag.

"Waarom mag ze dat kuikentje niet opeten?", vroeg een mevrouw uit het publiek aan één van de aan de kant staande valkeniers, "dat heeft ze toch zeker verdiend", zei ze nog. "Ja", antwoordde deze valkenier, "maar dan wordt het zo bloederig, en dat vinden de mensen niet zo'n leuk gezicht". Een merkwaardig antwoord, maar wel duidelijk. De vogels moeten zich als artiesten netjes en welopgevoed gedragen tegenover het welgeëerd publiek.

Foto. Adult vrouwtje Slechtvalk bij Meerkoet, Korendijkse Slikken, 1996 (Martijn de Jonge). Zo zien wij de roofvogels het liefst, bij het maken van eigen keuzes in vrijheid! Nooit eerder zijn de mogelijkheden om wildlevende roofvogels in Nederland te zien zo groot en zo goed als in de afgelopen decennia, zelfs in dichtbewoonde gebieden als West-Nederland. Natuurbeschermingsorganisaties zouden dat moeten benadrukken, in plaats van gebruik te maken van 'het product roofvogelshow'. *Adult female Peregrine Falcon with coot, southwestern Netherlands, 1996.*

Een onverwachte draai

De volgende artiest moest optreden. Een Lugger. Voor de afwisseling weer een geplande duikvlucht op de loer. De Lugger won hoogte, maakte een grote bocht, raakte uit het zicht achter wat bomen en ... kwam niet meer terug. Ik hoorde in de verte wel twee zwarte kraaien hun typische roep uiten wanneer ze achter een roofvogel aanzitten. De artiest werd klaarblijkelijk buiten de grenzen van hun territorium weggebracht. De valkenier blies herhaaldelijk en tot vervelens toe op zijn fluitje en liep loerdraaiend in de richting waar hij de Lugger voor het laatst gezien had. "Dat had ik ook gedaan, als ze me loslieten", riep één van de omstanders, die hiermee ook een instemmend geroezemoes van een klein deel van het publiek ontlokte. De valkenier reageerde meteen op deze kleine commotie en zei via zijn draadloze microfoon dat dit wel meer voorkwam. "Het is helemaal niet erg", verzekerde hij, "alleen een beetje lastig, want we moeten het dier dadelijk gaan zoeken. Dat is trouwens niet moeilijk, want het dier is gezenderd, die vinden we dus zó weer terug. Daar hebben we een antenne voor. En dat we hem *moeten* vinden, is niet alleen goed voor ons -ze zijn nogal kostbaar- maar meer voor het dier zelf, want deze vogels kunnen niet voor zichzelf zorgen. Ze kunnen zelf geen prooi vangen, waardoor ze van de honger zullen omkomen". De valkenier gaf zijn draadloze microfoon over aan één van zijn collega's en ging achter zijn Lugger aan. De nieuwe programmamaker begon meteen zijn loer te draaien. Een Slechtvalk moest optreden. The show must go on. Daarna was er pauze. Men kon valkeniers- en allerlei ander spul kopen.

Werkpaarden en luxe-paarden

"Waarom heeft u geen Haviken bij u?", vroeg een meneer aan de valkenier. "Dat zijn geen showvogels", antwoordde hij, " dat zijn onze jachtvogels, die worden anders behandeld en die zitten nu thuis". (Mag de oplettende toehoorder nu veronderstellen dat roofvogelshows vooral in het *voorjaar* gegeven worden, 'de komkommertijd van de jacht', omdat in het najaar valkeniers geen tijd hebben voor shows daar ze dan zelf moeten jagen en de showvogels dan thuis moeten blijven?)

Ondertussen werd met een oehoe gesold, die ging van arm op arm. Flits. Flits. Ook kon men een vier weken oud donzig oehoe-jong aaien. "Oh wat een schatje, wat is ie zacht". Is er een verschil tussen een zebravink en een zeearend?

Roofvogelshows. Moet je daar nou tegen zijn? Ze doen niets illegaals, dus daar is niks mis mee.

En sinds het "Vergy-Arrest" mag je "alles hebben", mits de vogels gekweekt zijn, geringd zijn met een gesloten voetring en de eventuele papieren in orde zijn (Ministerie van LNV heeft de roofvogelsoorten, die in Nederland broedvogel zijn, uitgezonderd. Maar dit geldt weer niet voor Havik, Slechtvalk en oehoe).

Een duidelijke zaak. Maar toch...velen weten ook wel dat het fokken met uitheemse en inheemse roofvogels niet van harte kan gaan en vaak moeilijk is. Het moet in ieder geval kunstmatig gebeuren. Bij de vrouwtjes wordt het verkregen sperma

ingespoten (hoe wordt dat trouwens verkregen?). Deze inseminatie gebeurt alleen wanneer ze er voor in de stemming is. En dat is al moeilijk genoeg voor een gekooide vrouw. Maar extra hormonen kunnen in deze wonderen doen, is bij insiders bekend. De hopelijk verkregen bevruchte eieren worden in broedmachines uitgebreed. (Onder een kloek blijkt dit ook te kunnen). De dan weer hopelijk gezond geboren jongen worden met de hand opgevoed. Wat een gedoe allemaal en wat moet je er veel tijd en geduld voor over hebben. Men beweert dat er toch mensen zijn die dit geduld (en het risico dat alles op het laatste moment voor niks is geweest) zichzelf op kunnen leggen.

Het is nu niet moeilijk te veronderstellen, dat er ook mensen zullen zijn die naar veel gemakkelijker methodes gaan zoeken zonder al die poespas. Er komt nog bij dat roofvogels vrij kostbaar zijn (buitenstaanders krijgen niet te horen hoeveel ze werkelijk kosten) en 'buiten het circuit om' is er niet aan te komen. Dit alles moet voor bepaalde lieden (de mens kennende) toch wel een heel interessante combinatie zijn om zich met deze business te gaan bemoeien. Roofvogels ... *big money*.

Of een roofvogel ergens uit het nest is geroofd, kan de vogel zelf niet vertellen en het is trouwens ook niet aan de vogel te zien. Er zijn landen waar dit overigens nog legaal mag. Ook in Europa en zelfs in ons buurland Duitsland, waar nota bene de Groenen meeregeren, kun je onder toezicht van de overheid uitgehorste Haviken kopen. In landen zoals Tsjechië en andere voormalige Oostbloklanden is het helemaal simpel je gewenste bestelling door te geven. Trouwens, nog iets anders. Wanneer je zegt dat je een fokker bent, moet je toch ook eens een keer aan bloedverversing gaan denken.

De conclusie is dan toch duidelijk dat voor roofvogelshows en vooral wanneer de groei daarvan zich doorzet, voortdurend nieuwe vogels nodig zijn. Zoals eerder gezegd is met het "Vergy-Arrest" door het Europese Hof bepaald, dat men alle vogelsoorten in de volière mag hebben, mits...

Met dit Arrest hebben de niet in Nederland broedende roofvogels (behalve de oehoe) en de jachtvogels Havik en Slechtvalk dezelfde status gekregen als een vink, een sijs, enz. in een kooitje.

Bezit van de zaak...

Verder vindt het publiek dat de roofvogelshows bezoekt roofvogels op zijn minst leuk en interessant, anders zou men niet komen kijken. Onder deze mensen zullen vast mensen zijn die tijdens de voorstelling onder de indruk komen van zo'n vogel en die koste wat kost en tegen beter weten in, ook zo'n vogel willen hebben. En of het dan een Nederlandse soort moet zijn, is niet zo belangrijk, of daar wordt niet over nagedacht.

Dat dit gebeurt, bewijst de tamme Boomvalk, Torenvalk, Buizerd, bosuil en kerkuil die bij de vogelasiels in Someren en Zundert werden gebracht. Wanneer je je hand in de kooi steekt, gaat de vogel er meteen opzitten. De asiels komen nooit meer van

deze vogels af. Uitwennen gaat niet meer. Euthanaseren vinden deze asielhouders geen oplossing. De mens was fout, niet het dier.

En dat de aflevering aan het asiel niet persoonlijk door de bezitter werd gedaan, bewijst wel dat de voormalige bezitter iets te verbergen had.

Significant in deze is ook dat asielhouders tegenwoordig telefoontjes krijgen van vaders die vragen of zij geen mooie buizerd of een andere roofvogel kunnen kopen. Want hun zoontje was bij zo'n demonstratie geweest en vindt nu zo'n vogel zo mooi en het zoontje is volgende week jarig.

Voorzien in de behoefte

Niet alleen voor roofvogelshows zijn vogels nodig maar ook voor de valkerij. Aan het 'bedrijven van de valkerij' zal weinig te doen zijn. In Nederland zijn 121 valkeniers, die wettelijk gezien legaal bezig zijn. Maar men is wel van plan om de numerus fixus van 121 op te heffen en vrij te geven. Op de wachtlijst staan 300 aspirant valkeniers te trappelen van ongeduld om eindelijk eens ... Verder is men van plan om het tot nu toe beperkte aantal van 3 Haviken per valkenier ook vrij te geven. Wanneer dit gebeurt, zal meteen de inhoud van elk haviksnest lucratief worden. Terug naar af! De argumenten van 'vermeende schadelijkheid', die vaak aan de basis van recente roofvogelvervolgung stonden, zouden weleens voorbijgestreefd kunnen worden door ordinare financiële argumenten.

Slechtvalken worden in Nederland voor de valkenjacht gebruikt (Tekening: Gilbert van Avermaet).

Het afgelopen broedseizoen hebben vogelaars in het oostelijk Noord-Brabants ontdekt dat meer dan 15 haviksnesten maar ook buizerd- en torenvalknenen zijn uitgehaald. Het verband is niet te bewijzen, maar toch ...

Opgemerkt mag worden dat van deze praktijken meer onbekend blijft, dan bekend wordt. Want het uithalen van nesten gebeurt in het geniep. Nogmaals, het zijn vermoedens, maar er is toch zo langzamerhand wel een rechtsevenredig verband te bespeuren tussen de groei van roofvogelshows (+ uitbreiding valkerij) en het aantal (ontdekte) uitgehaalde nesten in combinatie met het aantal afgedankte vogels.

Oorzaak en gevolg

Terug naar de roofvogelshows. Natuurlijk wordt er met het geven van de shows valse educatie gegeven. De roofvogel is een kunstje geleerd, geconditioneerd gedrag gevormd (misvormd!) door hongerdrijf. Inprenting. Roofvogels gedragen zich tijdens de show niet natuurlijk en kunnen zich nooit meer natuurlijk gedragen. De valkenier had niet gelogen toen hij zei: "Ik moet hem wel vangen, anders gaat hij dood" (overigens blijken ontsnapte jachtvogels, dus Havik en Slechtvalk, zich wel te kunnen handhaven in onze natuur). Verder kunnen de shows bij naïeve mensen gemakkelijk leiden tot het 'ook zo'n vogel willen hebben'. Het sluimerend gevoel van meester te zijn over zo'n 'oervogel' kan makkelijk worden gestimuleerd.

Resumerend, hoe meer roofvogelshows, des te meer mensen er komen die behoefte krijgen om ook zo'n roofvogel te willen hebben. Hoe meer roofvogelshows, des te meer vogels er nodig zijn. Dus hoe meer roofvogelshows, des te meer illegale praktijken zich kunnen ontwikkelen. Al met al zaken waar de uitheemse roofvogels (maar zeker ook de inheemse) niet bij gebaat zijn.

Nogmaals, het houden van roofvogelshows is niet tegen de wet. Het druist mijns inziens wel in tegen de ethiek en tegen het dierenwelzijn, of zoals u wilt: er wordt geweld gedaan aan de intrinsieke waarde van het dier.

Een wetsvacuüm

Wetgeving op dit gebied ontbreekt. Tot nu toe bestaan er geen Europese of Nederlandse richtlijnen *in het belang van het dier* die 'culturele', recreatieve of sport- en spelactiviteiten omschrijven die een dier mag ondergaan ten faveure voor de mens. Het gaat natuurlijk vooral om de negatieve neveneffecten die roofvogelshows (en uitbreiding van de valkerij) kunnen bewerkstelligen, zoals milieucriminaliteit, ontoereikende behuizing en onnatuurlijk gedrag. In de Natuurbeschermingswet worden alle grasklokjes beschermd. Niet omdat ze zeldzaam zijn, maar omdat ze veel lijken op de beschermde klokjesgentiaan. Hier probeert de wetgever eventuele vergissingen van het publiek te voorkomen door het ene te verbieden, om het andere te beschermen. Zo zou het met roofvogels toch ook georganiseerd kunnen worden?

Het is daarom van harte te hopen dat de overheid zelf het initiatief neemt, of door instanties erop gewezen wordt dat roofvogelshows en uitbreiding van de valkerij op z'n minst aan banden gelegd moet worden en/of moet worden teruggedraaid.

Foto. Zelfs Sneeuwuielen worden door 'valkeniers' gehouden. Hier een wilde (of een ontsnapte?), Oostvaardersplassen, 11 maart 2000 (Nirk Zijlmans). *Snowy Owl at Oostvaardersplassen, 11 March 2000.*

Roofvogels zijn tenslotte geen vinken of sijzen. Het zijn dieren met een eigenzinnig karakter, waarbij ruimte, snelheid en baltsvluchten horen. Zo'n dier hoort in principe daarom niet gekooid of afgericht te worden. En er hoeven helemaal geen hybriden gekweekt te worden. Wie zit daar nou op te wachten? Het is toch zo dat in Nederland het gesol met dieren steeds minder en soms zelfs helemaal geen ruimte meer wordt gegeven. Een beer met een ring door zijn neus die kunstjes moet maken, is in Europa toch ook al verbannen tot ver achter de grenzen van de Balkanlanden? Tegelijkertijd worden in Nederland roofvogels, toppredatoren, gedegradeerd tot recreatiedieren, met leertjes aan hun poten en met een kapje over hun kop, ter opluistering van festiviteiten. Er is nog een lange weg te gaan...

Maar mag dan nu wel alvast een voorschot genomen worden. Dat het vanaf vandaag ethisch niet meer te tolereren is wanneer Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten met hun 'struinnatuur', IVN-afdeling of een andere zich zelf respecterende natuurgroep zich met roofvogelshows inlaat. En wanneer zij dit toch doen, zij zichzelf als ideële natuurorganisatie verloochenen. *No business like show business ...* leuk en gezellig, maar *niet* met roofvogels! Verzin iets anders!

Toen ik na het horecabezoek, en dus allang na de voorstelling naar huis fietste, kwam ik twee mannen in beige outfit tegen. Eén met een fluitje en ronddraaiende loer, de ander met omhoog gehouden richtantenne. Zij konden nog niet naar huis.

Adres: pj.busink@freeler.nl